

ИЛЪЯС ЖАНСУГУРОВ ӨМІРІ МЕН ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ

Абдуалим Алимкулов

Ташкент облысы Шыршық мемлекеттік педагогика институты

Қазақ тілі және әдебиеті бағытының 2-курс студенті

Анатация: Ұлы Октябрьде туған жас қазақ совет әдебиетінің тұңғыш өкілдерінің ішінде Ілияс Жансүгіровтың алатын орнын анықтау. Ілияс Жансүгіровтың өмірі мен шығармашылығына жалпы сипатын беру. Ілияс Жансүгіровтің аударма өнеріндегі ерекшеліктеріне толық анықтама жасау.

Кіліг сөздер: фольклор, әдебиетші, поэма, драматургия

LIFE AND WORK OF ILYAS ZHANSUGUROV

Annotation: To determine the place of Ilyas Zhansugurov among the first representatives of the young Kazakh Soviet literature, born in the Great October. To give a general description of the life and work of Ilyas Zhansugurov. A detailed description of the features of Ilyas Zhansugurov in the art of translation.

Keywords: folklore, writer, poem, drama

Кіріспе

Ілияс Жансүгіров -- қазақ совет әдебиетінің барлық саласының өсіп, өркендеп дамуына мол үлес қосқан, әдеби асыл мұра қалдырған ірі қалам қайраткері, әдебиетіміздің көшбасшыларының бірі.

Бала жасынан туған халқының ғасырлар бойы жасаған рухани бай қазынасы ауыз әдебиетінің тұнығынан сусындап, онын ең асыл мұрасынан нәр алып өскен Ілияс кейін сол мұраны жинап, зерттеуші фольклорист те болды. Ол Сүйімбай ақынның, Біржан сал, Ақан сері, Шернияз, Базар жыраудың,

Кемпірбай, Шөже, Түбек, Жанақ, Әсет сияқты өрен жүйрік ақындардың өлең жырларын жасынан ынтыға тыңдап, жаттап алып, домбыраға қосып айтып жүреді. Болашақ ақын ержетіп, есейген кезінде олардың өмірін, өлең-жырларын зерттеп, жарыққа шығару ісінде мағыналы еңбек етті.

Әдебиет жанрының дамуына өз үлесін қосып, халықтың тұрмыс – тіршілігінің сан қырын өз шығармасына арқау еткен жазушы Ілияс Жансүгіров мұралары зерттеле, сан қырынан талдана берері хақ. Әдебиет әлеміне өзгеше сарынмен келген Ілияс Жансүгіровтың өмірі мен шығармашылығы, проза саласындағы шығармалары сөз болады.

Негізгі бөлім

Жансүгіров 1894 жылы 14 мамыр күні бұрынғы Қапал уезі, ақсу болысы, 4-ауылда (қазіргі Талдықорған облыс, ақсу ауданында) туған. Оның туған елі – Ақсу өзенінің бойын мекен еткен, негізінде мал баққан, көшпелі ел еді.

Ақынның жиырмамыншы жылдардағы шығармалары оның қаламының жылма – жыл төселіп, талантының ұдайы өсіп отырғанын көрсетеді. Тақырыбының ұлғайып, сарынының молайып, ақындық үнінің барған сайын күшейе түскенін аңғартады. Ілиястың алғашқы он жылдық шығармашылығының шыққан белесі 1930 жылы, Қазақстанның он жылдығына арнап жазған атақты «Дала» поэмасы болды. Бұл поэма он жыл бұрын ауылдан келген жас ақынды енді бүкіл республика көлеміндегі ірі, талантты ақын етіп танытты. «Дала» поэмасы, шынында, Ілиястың ғана емес, бүкіл қазақ совет поэзиясының он жыл ішіндегі шыққан шоқысы еді.

Халықаралық жағдай мен жер жүзілік оқиғалар, империалистерге қарсы өршіген жұмысшы қозғалысы мәселелері - әр жылдары – ақ ақынның назарын аударып келген тақырыптың бірі. Жансүгіров поэзиясында бұл тақырып әжептәуір орын алады. Капиталистік елдердің ала ауыз дипломатиясын мазақтап, ол – 1922 жылдың өзінде «Тілші» газетінде «Саясат қошқарлары» деген сықақ өлең жариялаған болатын. Оның бер жағында капитализм дүниесін сұр жылан образында алып жазған «Қос аяқ» деген өлеңін 1928 жылы

«Жаңа әдебиет» журналына бастырды. 1926 жылы мамыр айында Англияда күшпен басылған көмір кеншілерінің көтерілісіне арнап жазған «Кім үшін?» деген өлеңі 1928 жылы «Сағанақ» жинағында шықты. 1925 жылы «Тілші» газетінде «Коммуна» деген өлең жазып, ақын бейнелі сөздерімен Париж Коммунасы қаһармандары бастаған ұлы істі Совет Одағы жүзеге асырып отырғанын, Коммунаның жарқын идеясы күндердің күнінде дүние жүзін нұрға бөлейтінін айтып, жалынды жыр қозғады. 1929 жылы «Еңбекші қазақ» газетінде атақты француз ақыны Виктор Гюгоның «Қырғында» деген революциялық өлеңін қазақшаға аударып бастырды.

30 – жылдары аударма мәселесіндегі жетістік туралы сөз болса, осы жолда өндіре еңбек еткен Ілияс Жансүгіровтің атын атамай кете алмаймыз.

I. Жансүгіров орыс тілін кешірек үйренуіне қарамастан, орыс ақындарының, орыс тіліне аударылған шетел ақындарының өлеңдерін шөлікене оқып, өз көңіліне қонған, өзін сүйсіндірген шығармаларының кейбірін ана тіліне аударып бастайды.

Қорыта айтқанда Ілияс эпикада да, лирикада да терең ойдың, үлкен сезімнің, ұшқыр қиялдың ақыны болды. Ол әрқашан ақын жүрегін жарып шығатын шын сезімді жырлады. Ал, ақын сезімі үнемі заман құбылыстарымен, ондағы өзгеріспен байланыста көрінді. Оның поэзиясының халықтық, партиялық әдебиеттің алғы шебінде болуы да осыдан. Мұны мен ақынның бұл курстық жұмысымда аталмаған өлең – поэмаларынан да, проза мен драматургия, журналистика саласындағы мол еңбегінен де көрдім.

Ілияс Жансүгіров – аса ірі талант иесі. Ол қазақ әдебиетінің барлық жанрында үлкен еңбек сіңіріп, осы әдебиеттің негізін салушы, үлкен тірегінің бірі болды. Әсіресе оның ақындық еңбегі зор. Ілиястың жазушылық еткен жиырма шақты жыл өмірі қазақ совет әдебиетінің алғашқы кезеңдерімен тұстасады, яғни ол осы әдебиетпен жарыққа бірге шығып, бірге жасасып келді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Асқан дарын, азамат ақын (Ілияс Жансүгіров ...) Молдағали Жұбанов III том. – Алматы, 1981 жылы – 345бет.
2. Бес ғасыр жырлайды. I том. – Алматы, 1981 жылы – 400бет.
3. Бес томдық шығармалар жинағы. I том. – Алматы, 1983 жылы – 420бет.
4. Дүйсенов М. Ілияс Жансүгіров. Өмірі мен творчествосы. – Алматы, «ҒЫЛЫМ» баспасы, 1965 жылы – 340 бет.

